

VAN HEM OF HUM

'Laat-ie van m'n spullen afblijven'. Zo'n zin zou niet gemakkelijk de correctie passeren. Nee het moet zijn: 'Laat hij van mijn spullen afblijven'. Maar als het aan Jan Stroop ligt, mag die eerste spelling best; volg zoveel mogelijk de uitspraak, zegt hij.

De eeuwen door volgden de spellingsregels de manier waarop de woorden werden uitgesproken. Een mooi voorbeeld is de spellingsherziening van Marchant uit 1934. Sinds die tijd schrijven we geen *visch*, *bosch* en *zoo* meer, maar *vis*, *bos* en *zo*. Vroeger waren die *ch*'s functioneel, men zei *visj* en *bosj*. Maar in de loop van de tijd veranderde die uitspraak.

Sinds zo nodig een Taalunie tussen Nederland, België en Suriname moest komen, worden ons onlogische regels opgelegd, foetert Stroop. Het bekendste voorbeeld daarvan: de *tussen-n* die we sinds 1995 veel meer moeten schrijven. Dus is het nu *pannenkoek* en *kerkenraad*, woorden die geen mens zo uitspreekt. Nou ja, geen mens? De predikant die duidelijk die *n* van *kerkenraad* laat horen, is volgens Stroop toch wel een voorbeeld van een recente ontwikkeling, waarbij mensen hun uitspraak aan de spellingsregels gaan aanpassen. Hij hoort veel bij nieuwslezers die – hypercorrect – zinnen uitspreken als 'Heb jij jouw telefoon bij jou?', terwijl het gewoon 'Heb je je telefoon bij je?' is.

poldernederlands

Jan Stroop (1938) is een taalgeleerde, die jarenlang als hoofddocent verbonden is geweest aan de Universiteit van Amsterdam. Sinds 1993 is hij daar gastonderzoeker, waar hij zich vooral bezighoudt met onderzoek naar het zogenaamde 'Poldernederlands'. Het gaat daarbij om een taalverschijnsel dat hij in 1995 zo noemde en dat zich toen vooral voordeed bij hoogopgeleide vrouwen: ze begonnen de lettercombinatie *ei/ij* als *aa* uit te spreken en gebruikten ook meestal de zogenaamde 'Gooise r'.

Stroop dacht vroeger dat het zogenaamde ABN (Algemeen Beschaafd Nederlands, de standaardtaal) zou verdwijnen ten gunste van allerlei variaties daarop, maar is door zijn onderzoek tot andere inzichten gekomen. Een standaarduitspraak zal er volgens hem wel blijven, al zal die veranderen. Dat Poldernederlands gooit volgens hem hoge ogen.

Interessant is dat in Vlaanderen ook een aparte variant van het Nederlands aan het ontstaan is, het zogenaamde 'Verkavelingsvlaams', 'dat is de taal die gesproken wordt in de betere villa's op de verkavelde grond van onze verminkte dorpen', in de woorden van Geert van Istendael, de uitvinder van deze term. Het is een mengmoes van Nederlands en Vlaamse dialecten en wordt vaak als spreektaal in Vlaamse soaps gebruikt. Hoewel veel Vlamingen het spreken, zijn er nogal wat tegenstanders van, zoals – de van oorsprong Franstalige – prinses Mathilde, onlangs in een interview in het blad *Onze Taal*.

dialecten

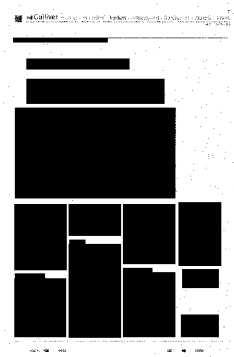
Wie Stroop in de afgelopen jaren wat heeft gevolgd, zal in dit boek niet veel nieuws lezen. De meeste hoofdstukken zijn bewerkingen van andere artikelen. Daarom komt hier en daar ook wel wat overlap voor. Stroop is een interessante taalbeschouwer, die een lezenswaardig boek schreef, ook al hoeft je het niet altijd met hem eens te zijn. Zo zullen nogal wat Hollanders moeite hebben met zijn stelling dat het ABN niet de officiële standaardtaal van ons land is en de dialecten daarvan in meer of mindere vorm zijn afgeleid. Met het Fries als enige uitzondering, want dat is ook een taal! Dat zeggen de Friezen in ieder geval.

Stroop laat zien dat tot de zestiende, zeventiende eeuw ieder gewest in Nederland zijn eigen dialect had. Toen er vanaf ca. 1600 een steeds grotere eenheid in de Nederlanden kwam, werd de behoefte aan één taal steeds sterker. Maar hoe organiseer je zoiets? In 1622 en 1623 waren er 'letterkundige vergaderingen' over dit onderwerp, waaraan onder meer Hooft en Vondel deelnamen. Men wilde eerst uit de diverse dialecten een eenheidstaal smeden, maar dat zou een gekunstelde taal opleveren. Men besloot toen om als 'Gemeenlandsch Dialect' het dialect van het belangrijkste gewest als basis te nemen, het Hollands dus.

Bijzonder was dat vooral Vondel hier nogal enthousiast over was. Hij was immers in Keulen uit Brabantse ouders geboren. Stroop veronderstelt dan ook dat de belangrijkste Hollandse dichter met een zachte *g* heeft gesproken.

Hoewel taal zich vrij autonoom kan ontwikkelen, zijn er toch altijd mensen geweest die regels hebben opgesteld die ze de taal hebben opgelegd. De *tussen-n* bij *pannenkoek* is daar een laat voorbeeld van, maar ook in de achttiende eeuw konden ze er wat van. Zoals Balthazar Huydecoper (1695-1778) die een boek schreef waarin hij betoogde dat Vondel zich niet aan de regels van de taal had gehouden. Regels, die Huydecoper overigens zelf had opgesteld en waar nog hele volkstammen dagelijks mee worstelen. De twee bekendste: het onderscheid tussen 'groter als' en 'groter dan' (Vondel gebruikte, evenals bijna iedereen in zijn tijd beide vormen door elkaar) en het verschil tussen 'hen' en 'hun'. Grappig is dat diverse taalkundigen – ook Hooft was er een van – geprobeerd hebben om op dezelfde manier ook een verschil tussen 'hem' en 'hum' te creëren, maar die regel heeft het nooit gehaald. Stroop weet niet waarom dit in het ene geval wel gebeurde, maar in het andere niet.

wauwelwoorden

Enkele andere onderwerpen waar Stroop de aandacht op vestigt: het verschil tussen 'petat' en 'friet'; wauwelwoorden; het vreemde gebruik van het vrouwelijk voornaamwoord 'haar', dat steeds vaker naar mannelijke of onzijdige zelfstandige naamwoorden verwijst; groetwoorden zoals 'doeg', 'doei' en 'doeidoei'.

Wat de toekomst van het Nederlands betreft, daar is Stroop optimistisch over. Voor een deel baseert hij zich op onderzoeken waarin aan Nederlanders die uit diverse landen afkomstig zijn is gevraagd welke taal voor hen het belangrijkste is. Zelfs Turkse Nederlanders blijken het Nederlands net zo belangrijk te vinden als het Turks.

Verder wijst hij erop dat de laatste jaren weliswaar veel Engelse woorden in onze taal terechtkomen, maar dat er ook steeds weer echt-Nederlandse woorden worden ontwikkeld terwijl veel computertermen met een Nederlandse variant worden gebruikt (*beeldscherm, toetsenbord, harde schijf, muis*, om er een paar te noemen).

De tijd zal leren of Jan Stroops optimisme terecht is. ■

De 18-jarige scholiere Manon Slob uit Kampen mocht tijdens de Nationale Dodenherdenking op de Dam op 4 mei 2009 haar gedicht voordragen.

Zij deed dat volgens Jan Stroop in het *poldernederlands*. Haar bijdrage is te horen op zijn website: cf.hum.uva.nl/poldernederlands/index.html

HUN hebben de taal verkwanseld.
Over Poldernederlands, 'fout'
Nederlands en ABN

JAN STROOP. UITG. ATHENAEUM-POLAK
& VAN GENNEP, AMSTERDAM 2010.
232 BLZ. € 17,95